

MARTA PIRNAR

Spektakel neke generacije

“Pa kakšen film je to?! Kje je kakšna zgodba?! To sploh ni film!” se je arogantno zgražala plavolasa najstnica v vrsti pred menoj takoj po koncu projekcije novega filma Igorja Šterka *Ljubljana*. V istem mahu je segla po mobilnem telefonu in razjarjena siknila človeku na drugi strani, naj je raje ne sprašuje, kaj je pravkar gledala. V spominu mi je ostalo le nekaj sočnih pridevnikov in samostalnikov, ki resnično niso vredni, da se jih zapiše črno na belem – sploh pa ne v povezavi s takšno mojstrovino, kakršna je Šterkova *Ljubljana*. Medtem ko je razjarjena plavolaska, natovorjena s tremi polnimi nakupovalnimi vrečkami, demonstrativno zapustila dvorano, sem sama kar obsedela. Pravzaprav nisem vedela, kateremu občutju naj se prepustim: naj zmagajo občutki tesnobe in žalosti, ki jih je v meni zbudil film, ali naj se prepustim nenadnemu napadu besa, ki me je popadel ob poslušanju odvratnega kritiziranja gledalke. K sreči sem v sebi zamahnila z roko in pustila, da je zlohотно čustvo do najstnice kmalu poniknilo. Raje sem se v mislih osredotočila na filmsko zgodbo in njene junake, ki jim (in s tem scenaristu Šterku) mnogi očitajo, da se jim v filmu nič ne zgodi, da njihova življenja in s tem filmska zgodba nimajo tistega obveznega dramaturškega loka, ki bi filmu ponujal nek odrešujoč in gledljiv vsebinski okvir. Pa ne le to. Šterku nekateri očitajo celo, da je zaradi pretirano avtorskih vzgibov, ki so spremljali njegov ustvarjalni podvig, filmu dal pretirano resignirajoč pečat. Pečat, ki ne daje upanja v lepšo prihodnost; pečat, ki ne ponuja rešitve iz začaranega kroga rutiniziranega žuriranja, drogiranja, hoje domov, priložnostnega seksa, celodnevne poležavanja in laganja

– staršem, svetu in sebi. Ne, to zadnje vzamem nazaj, junaki *Ljubljane* sebi ne lažejo več. Zavedajo se svoje mizerne eksistence, svoje nepomembnosti in neznosnega tekanja za časom, ki jim uhaja.

Ko bi le dan imel petdeset ur, sem zadnjič potožila prijateljici. Potem bi lahko v enem dnevu človek res naredil vse, kar si je zadal. Moja sogovornica je menila drugače. Dan bi moral biti po njenem mnenju krajši. Ker bi tako hitreje minile muke, ki vedno znova pridejo z novim dnevom – tipična izjava tipične predstavnice “Šterkove generacije”. Tako je čas vedno tisti, ki v dolgoročnem smislu oblikuje naša življenja. Pomislite, osem let te šole, štiri leta druge šole, najmanj štiri leta visokošolskega izobraževanja: osem plus štiri plus štiri. Najmanj šestnajst let nenehnega podrejanja in mučnega čakanja, da mine. In potem, ko si že blizu konca, se pravzaprav zaveš, da ti je utečeni urnik čakanja, da minejo “šoloobvezna leta”, tako zelo oblikoval hrbtenico, da potem “svoboda”, ki jo je človek tako željno pričakoval in jo lahko že voha v zraku, več ne diši, ampak smrdi. Zaveš se, kako hitro so pravzaprav minila ta leta. In da bo zdaj res treba odrasti. Nobenih izgovorov več, nobenih dijaških in študentskih popustov – dijaško mesečno vozovnico za mestni avtobus bo treba zamenjati z delavsko in zanjo odšteti 2.000 SIT več. Tako hitro študentom minejo leta tekanja za časom in njegovega diktata, ki ga ima vsak neprestano v glavi. Filmski pogled skozi okno na urbano dvorišče z drevesom je v tem “časovnem” smislu dovolj zgovoren: bogata drevesna krošnja je v naslednjem trenutku že na pol gola; kmalu ni na njej niti enega samega lista več in njegove veje prekriva sneg. In potem spet pomlad in živo zeleno listje na drevesu. Tako pač je: štirje letni časi minejo skorajda v trenutku, prijatelja, ki ga po naključju srečaš na ulici, nisi videl že leto dni, vse, kar ostane, so tiste standardne prazne besede “pokličī kaj, se vidimo”.

Nobene zgodbe ni v tem, je trdilo dekle pred mano, to ni noben film. In v tem zadnjem se z njo pravzaprav strinjam. To za marsikoga res ni film – to je za marsikoga življenje. To je res življenje neke generacije, moje generacije, generacije, za katero pravijo, da je ni, pa v resnici še kako je. Zato je tudi nesmiselno kritizirati, da *Ljubljana* z vso svojo umetniško senzibilnostjo, človečnostjo in minimalistično prefinjenostjo ne ponuja nikakršne zgodbe, nikakršne rešitve. Zakaj bi tudi jo? Prav v tem je namreč čar filma. *Ljubljana* prikazuje stanje časa in duha, *zeitgeist* neke generacije. Vsak njen pripadnik, ki je študentska leta razvlekel na desetletje in več, medtem trikrat obupal, pa se spet dvignil in zraven utapljal svoje strahove v tako ali drugače preživetih jutrih, dnevih in nočeh, se je v teh petih junakih in njihovih pogovorih našel, se z njimi identificiral in povlekel boleče vzporednice z lastnim življenjem. Tipičen predstavnik take generacije si ob ogledu *Ljubljane* čisto nehote vzporedno “rola” svoj film, svoje pogovore s prijatelji, svoje poležavanje v postelji s čikom v ustih, svoje občutke osamljenosti in strah – strah pred odraščanjem, strah pred spremembo, strah pred samostojnim odločanjem, strah pred sprejemanjem odgovornosti za posledice svojih dejanj. Namerno se poslužujem naštevanja: naštevam za vse

tiste, ki ne pripadajo tej generaciji, ki se jim zgoraj zapisane besede zdijo svet ali dva stran od njihovih "smisla polnih" življenj in se zato ne morejo vživeti v eksistencialne stiske neke "generacije", ki je zavoljo pomanjkanja volje, življenjskega optimizma in po mnenju drugih "zgrešenega" življenjskega stila poniknila v podzemlje podpovprečja.

Nič bleščečega ni v tem podpovprečju in nič posebnega ni v tej zgrešeni generaciji, ki svetu ne pove o svojih tesnobah, ampak z njimi živi in tako počasi zapada v isto povprečje, iz katerega se je skušala izviti. Saj veste, kako gre to: filmski junak, ki igra čelo, se kot kuge izogiba igranja v orkestru, kjer bo "samo eden od", kjer bo samo lutka, ki se podreja sivolasemu dirigentu; njegove ambicije so usmerjene v tujino, želi si priznanja in opaznosti, ki je v orkestru nikoli ne bo dobil. Potem pa bogata zelena drevesna krošnja na njegovem dvorišču pokaže svojo jesensko golo obleko, veje kmalu prekrije sneg in spet pride pomlad; mladi čelist se nenadoma nerodno ubada z drugačnim instrumentom, otroškim vozičkom, ki ga – kako predvidljivo – pripelje naravnost v njemu tako mrzki orkester. In postane "eden od", predstavnik povprečnih, ki svoje ideale zamenja za rutinsko služenje denarja. "Ko sem imel približno 16 let in sem še hodil v šolo, smo s prijatelji govorili: 'Takoj ko bom končal, bom šel v London in počel nekaj, česar ne počne nihče.' Potem sem začel delati v tovarni, kjer sem bil srečen zato, ker sem lahko po cele dneve sanjari. Vse, kar sem delal, je bilo, da sem gor in dol vozil voziček, poln bombaža," je svoje prehodno obdobje iz mladosti v odraslost komentiral zdaj že pokojni Ian Curtis. Tudi dejstvo, da je z leti "počel nekaj, česar ne počne nihče", namreč pel v kulturni manchesterski glasbeni zasedbi Joy Division, mu ni pomagalo pri njegovem "vklapljanju" v družbo. Pri 24-ih letih je naredil samomor.

Na ta način se generacijsko hrepenenje spremeni v svoje nasprotje – spremeni se v rutino, v nekakšno mantro, v nenehno ponavljanje misli in upov, ki ostajajo zmeraj isti. Prekletstvo rutine je pravzaprav neizogibno; vedno je tam, in to ne glede na to, ali človek pride do tako zelene diplome ali pa konča kot "faliran študent" (izraz, ki ga radi uporabljajo tisti, ki z diplomom v žepu potem zviška gledajo na svoje manj uspešne generacijske sotrpine). Poslovnež, delavec, kuhar, kritik, umetnik – vsak opravlja svoje delo, dan za dnem, iz ure v uro si dela skrbi, doživlja strese, služi in zapravlja.

V čem je torej vsa skrivnost? Čemu toliko govora o neki nevidni generaciji, o generaciji, ki ne obstaja, o generaciji, ki se bojda nikoli ni znala boriti za svoje družbene, kaj šele osebne pravice? O kakšni borbi sploh govorijo? Za katere (posplošene) cilje naj se sploh bori? Za zdaj tako zelo aktualne utopične ideale antiglobalistov, ki v svoje namene izkoriščajo prav tista vsepovezujoča telekomunikacijska sredstva, ki bi se jih morali kot "antiglobalisti" tako prekleto varovati in izogibati? Za ponovno vzpostavitev etičnih načel? Kaj sploh so "etična načela"? Kje se konča tako zelo opevano "dobro" in se začne obsojanja vredno "slabo"? Je bila besna reakcija dekleta v kinu kaj boljša oziroma slabša od moje,

ki je predstavljala njeno popolno nasprotje? Ob njenem vihravem odhodu sem se zavedla, kako velika generacijska luknja nerazumevanja zija med njeno in mojo generacijo. Enostavna Sorokinova delitev na *svet 1*, v katerem naj bi po njegovem mnenju živel generacija staršev, in *svet 2*, v katerem živi generacija njihovih otrok, ne vzdrži več. Prehitro se spreminja ta naš svet, da bi res lahko govorili o samo eni vrzeli med dvema generacijama. Vse več je generacij in njihovih svetov, vse več je vrzeli in nerazumevanja med posameznimi predstavniki generacij, čedalje več je interpretacij osnovnih etičnih načel.

In s tem tudi nikakršnega kriterija ni več. Obstajajo samo še mnenja in interpretacije, ki jih nekateri izražajo bolj na glas, drugi bolj potih, odvisno pač od tega, koliko komunikacijskih ventilov imajo na voljo in koliko medijskih kanalov lahko prepričajo v svojo kompetentnost. Kot krokarji se potem razpasejo po medijskem poligonu in kljuvajo v živo meso najnovejše žrtve, ki se je hote ali nehote ujela v mrežo javne razprodaje. Saj poznate vzorec: trenutno najbolj popularno žensko ime je Ema, najbolj kontroverzna sorodstvena vez pa je biti sestra. Po tisti usodni sobotni Emi 16. februarja se je celotna slovenska javnost spremenila v studijsko občinstvo v oddaji Jerryja Springerja. Toda medtem ko se nad "umsko zaostalostjo" Springerjevih gostov in publike zgražamo vsi po vrsti, se ti isti kritiki ne znamo z nepristranske razdalje ozreti na lastne bolne izpade. Ne boste verjeli, toda celo prodajalka v eni izmed ljubljanskih trgovin je takoj naslednji dan brez kakršnekoli samocenzure, prepričana v svoj prav, popolnoma neznani stranki na blagajni izrazila svoj homofobični gnev nad zmagovalko, ki nas bo, kakšna sramota, zastopala "v Evropi".

"Meni se to ne zdi v redu, še v grši luči se bomo pokazali Evropi," je v isti maniri zaključila mimoidoča ženska srednjih let, ki jo je novinarka Kanala A vprašala za mnenje o zmagovalki letošnje Eme. "Ne vem, kako lahko žirija tako odloči, mar je morebiti umsko retardirana, kako nas morejo na Emi predstavljati take spake, izrodki," je svojo lastno omejenost demonstriral eden izmed sodelujočih v spletni klepetalnici slovenskega dnevnika Večer. Kako hitro se en predsodek zlije v drugega, pa je najbolj nazorno "pokazal" neznanec pod psevdonomom *crusade* (po naše križarska vojna), ki se je vključil v debato na spletnem forumu ljubljanske Fakultete za družbene vede: "Sramota! Pedri, pa še Čefurji! Ne morm verjet! Oni naj bi bili realna predstavitev Slovenije?!? Dekadenca! Absurd! Katastrofa! Nagnusno! Žalostno! Žalosten dan za Domovino!" Tako torej. Kar križarsko vojno bi se nekateri šli proti "pedrom", ki jih je, kako tipično, razjarjeni študent vrgel kar v isti koš s "čefurji". In ne pozabite, gre za mnenje bodočega diplomanta družboslovja, nekoga, ki bo v prihodnosti nemara vlekkel ključne niti slovenskega družbenega ustroja. Res žalostno. Kako zelo samoumevno je diskreditirati, poniževati in žaliti Drugega, tistega, ki odstopa od povprečja in opozarja na veliko razliko, na prepad in razkol, ki ga nekateri še vedno zamenjujejo za nekakšno simbolično etično borbo med dobrim in zlim, pravilnim in napačnim.

Ob tem se človek res vpraša, čemu služijo vsi tisti priljubljeni umetniški izdelki, ki opozarjajo na to binarno etično pozicijo in svoji publiki ponujajo drugačen, širši pogled in bolj prefinjeno interpretacijo te standardne razdelitve na slabo in dobro. Filmski spektakli, kot so kulturni *Vojna zvezd*, *Harry Potter* in *Gospodar prstanov*, vsak po svoje opozarjajo na to, da ljudje nismo tako zelo vsemogočna bitja, ki bi lahko s svojimi mnenji, obsojanji in dejanji vplivala na ta etični okvir, ki ga vsi z velikim strahospoštovanjem ponotranjimo in potem v vsaki situaciji posebej interpretiramo po svoje, pač glede na lastna prepričanja, predsodke in stereotipne predstave. Vsi ti razprodani filmski spektakli, katerih zgodbe so zasnovane na enem in istem temeljnem kamnu etične filozofije, pa trume gledalcev očitno ničesar ne naučijo. Pomembne so slike in barve, pomemben je spektakel, pomembno je dogajanje, sporočilnost filma pa uhaja skozi stranska vrata namišljene množične vsevednosti in posledične ignorance. Glavno je, da ima film tako zaželen dramaturški lok, ki ob končni razrešitvi zapleta gledalca pripelje do čustvenega vrhunca. Če tega ni, gledalci razjarjeni odhajajo iz kinodvoran.

Toda tudi če dramaturški lok ustreza preferencam slovenske publike, je tu treba upoštevati še same junake. V Eminem glasbenem spektaklu z desetimi junaki so se za zmagovalke izkazale Sestre, pa poglejte, koliko razjarjenosti, škandalov in solza je bilo. In koliko jih še bo. Samo zato, ker smo se zavlekli v svoje stereotipne predstave, ker s plašnicami na očeh živimo lastna bedna življenja in nenehno komentiramo življenja drugih. Nobenih pohval, nobenega ploskanja. Samo preračunljivo izbiranje najbolj žaljivih sočnih besed na ulicah, iskanje najbolj inovativnih besednih zvez v medijih. Medtem pa generacija, subkultura, mesto, država, nacija ali katerakoli druga družbena kategorija, ki si jo je izmislila ozka človeška intelektualna pamet, živi naprej svoj spektakel. S svojimi "drugačnimi" prepričanji, z "drugačnim" stilom in z "drugačnimi" pravili. Kakor pač ve in zna.

